

Костецький Ярослав, Уніят Людмила. Сучасні тенденції та динаміка сільськогосподарського землекористування в Тернопільській області. *Економічний дискурс*. 2022. Випуск 3-4. С. 31-39.
DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2022-2-3>

УДК 631.153.7 : 658.5

JEL Classification: Q15, Q16

Костецький Ярослав

д-р. екон. наук, доцент, доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Нововолинський навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Західноукраїнського національного університету

E-mail: yarkos09@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5487-2996

Уніят Людмила

д-р. екон. наук, доцент, доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Нововолинський навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Західноукраїнського національного університету

E-mail: luda@uniyat.in.ua

ORCID: 0000-0001-8792-0245

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ДИНАМІКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Анотація

Вступ. Раціональне використання земельних угідь є запорукою як продовольчої безпеки країни, так і сприяє сталому розвитку сільських територій, створює передумови її територіальної цілісності. Водночас сучасний рівень вітчизняного сільського господарства підвищує значущість проблеми повноцінного використання земельних угідь у цьому секторі економіки.

Методи. З метою досягнення поставленої мети в роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи: діалектичний метод наукового пізнання – для розгляду сутності земельних відносин; синтезу – для з'ясування взаємозв'язків між суб'єктами земельних відносин; графічний – для наочного відображення одержаних результатів; абстрактно-логічний метод – для формування висновків і пропозицій дослідження.

Результати. Протягом аналізованого періоду чітко простежується збільшення віддачі від сільськогосподарських угідь, що використовуються в аграрному виробництві, а саме зростання урожайності сільськогосподарських культур, прибутку, виходу валової та товарної продукції з одиниці земельної площі. Разом з тим, дуже помітна негативна тенденція зростання площ сільгоспугідь, що вибувають з господарського обороту в результаті деградації земель.

В результаті аналізу ступеня використання земельних угідь у сільськогосподарських підприємствах області обґрунтовано та запропоновано модель та параметри оптимізації землекористування, що враховують природні та економічні умови, вимоги ринку. Порівняно з фактичною структурою вони значно покращують не тільки рівень використання земельних угідь, а й усього ресурсного потенціалу регіону.

Перспективи. Подальші наукові дослідження проблеми мають спрямовуватися на поглиблене вивчення екологічних й економічних аспектів ефективності використання земельних ресурсів, забезпечення оптимального рівня розораності земель, застосування екологічно безпечних технологій вирощування сільськогосподарських культур, пошук напрямів екологізації розвитку сільськогосподарського виробництва з метою зниження негативного впливу на навколишнє природне середовище.

Ключові слова: сільськогосподарські угіддя, посівна площа, урожайність, валовий збір.

Вступ.

Розвиток аграрного сектора економіки у значній мірі визначається ефективністю системи земельних відносин, їх відповідністю суспільним запитам та здатністю забезпечити необхідний рівень ефективності управління земельними ресурсами й відтворення продуктивних земель. Невисокий рівень ефективності землеволодіння і землекористування, необґрунтованість земельних платежів, процеси деградації продуктивних земель свідчать про наявність певних проблем у сфері управління землями сільськогосподарського призначення та протиріччя у системі земельних відносин, незавершеність процесів формування механізму їх регулювання.

Від раціонального використання земель сільськогосподарського призначення залежить економічна ефективність не тільки аграрної сфери економіки та перспективи її розвитку, але й ефективність всієї економіки держави. Необхідність удосконалення механізму регулювання земельних відносин зумовлюється низкою негативних наслідків формування нових організаційно-правових форм господарювання у процесі розвитку багатокладної аграрної економіки.

Механізм регулювання земельних відносин має ряд недоліків, до яких можна віднести нерозвиненість системи інструментів збалансування інтересів власників землі, землевласників та землекористувачів, а також стимулювання раціонального й ефективного землеволодіння і землекористування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

У вітчизняній економічній літературі приділено достатньо уваги висвітленню питань сучасного стану та перспектив ефективного використання сільськогосподарських угідь. Глибокі дослідження, які мають високу наукову та практичну цінність здійснили у своїх працях: Амбросов В. Я., Гайдуцький П. І., Добряк Д. С., Міщенко В. С., Калінчик М. В., Лукінов І. І., Малік М. Й., Месель-Веселяк В. Я., Саблук П. Т., Третяк А. М., Ульяновченко О. В., Федоров М. М., Хвесик М. А., Юрчишин В. В. та інші вчені. Попри значний внесок у дослідження зазначеної тематики, сьогоднішні реалії засвідчують про необхідність подальших розробок у цій сфері у напрямі раціонального та ефективного використання земель сільськогосподарського призначення і землекористування.

Мета.

Метою статті є дослідження сучасного стану та основних тенденцій використання земель сільськогосподарського призначення в Тернопільській області, визначення впливу структурних змін у земельних відносинах на умови їх використання.

Методологія дослідження.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є наукові праці вчених із питань земельних відносин в аграрному секторі. Для досягнення поставленої мети використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: діалектичний метод наукового пізнання – для розгляду сутності земельних відносин; синтезу – для з'ясування взаємозв'язків між суб'єктами земельних відносин; графічний – для наочного відображення одержаних результатів; абстрактно-логічний метод – для формування висновків і пропозицій дослідження.

Результати.

Створення нових організаційно-правових форм у вітчизняному землекористуванні відбулося без належної уваги з боку держави. Розпаювання земельних ресурсів призвело до подрібнення існуючих господарств, які без відповідного забезпечення спеціальною технікою, інвентарем, добривами, насіннєвим матеріалом, виявилися не в змозі забезпечити сталий розвиток та ефективне землекористування [4].

У результаті проведених реформ в аграрному секторі суспільство не отримало бажаного

ефекту, що поставило під загрозу продовольчу безпеку країни та ефективність використання найважливішої частини земельного фонду – земель сільськогосподарського призначення.

У ринковій економіці найбільш ефективний розподіл земельних ресурсів та їх використання не завжди відповідає суспільним інтересам. У цьому випадку ефективність ринкового господарського механізму розглядається тільки із погляду прибутковості. Задоволення суспільних інтересів через зниження зовнішніх ефектів ринкового механізму розподілу земельних ресурсів повинна взяти на себе держава як гарант продовольчої та національної безпеки.

Різноманітність форм власності на землі сільськогосподарського призначення само по собі не гарантує їх раціонального використання. Необхідність державного регулювання витікає із розуміння особливої ролі сільського господарства для забезпечення власного населення продуктами харчування та для збереження сільськогосподарських земель, вирішення соціальних, екологічних та економічних проблем [3].

Доцільно, використовуючи наявні інформаційні ресурси та джерела, здійснити якісну оцінку та відповідний аналіз тенденцій та динаміки сільськогосподарського землекористування в Тернопільській області за допомогою відповідного інструментарію. Окремі дослідники зазначають, що розробка концепцій, стратегій, державних програм розвитку та підтримки аграрного сектору економіки країни повинна опиратися на повне та достовірне відображення стану та динаміки його розвитку загалом та окремих регіонів на основі використання відповідних індикаторів (показників) [7, с. 89].

За даними Департаменту державного земельного кадастру Держземагентства України територія України становить 60,4 млн. га. Серед усіх земельних угідь найбільшу господарську цінність мають сільськогосподарські угіддя (рілля, багаторічні насадження, перелоги, сінокоси і пасовища), площа яких становить майже 70 % усієї території країни. Сучасний стан використання земельних ресурсів не відповідає вимогам раціонального землекористування, оскільки сільськогосподарські угіддя в Україні характеризуються високим ступенем господарського використання. Найбільш освоєною є степова зона 81,2% , розораність лісостепової зони становить 80,8%, поліської – 65,7%.

Розораність території України становить понад 60%, тоді як у країнах ЄС вона не перевищує 35%, а у високорозвинених країнах, зокрема у США та Канаді – не більше 20 %. Високий ступінь господарського використання земельних угідь призводить до порушення природного процесу ґрунтоутворення.

За останні 20 років площа сільськогосподарських угідь України зменшилась на 516,1 тис. га із 41827,0 тис. га до 41310,9 тис. га. Зменшення площ відбулось під багаторічними насадженнями – на 8,5%, пасовищами – на 4,9 %, сіножаттями – на 4,4 та перелогами – на 60,5 %. Проте площа ріллі за цей період збільшилась із 32563,6 тис га до 32757,3 тис га або на 0,6%.

Земельний фонд Тернопільської області станом на 1 січня 2021 року становив 1382,4 тис. га (2,28% території України), із них 1046,2 тис. га (2,53% усіх сільськогосподарських угідь країни). Майже 76 відсотків області займають сільськогосподарські угіддя, що також вказує на високий рівень сільськогосподарського освоєння земель (рис. 1).

У структурі сільськогосподарських угідь області основна роль належить ріллі – 81,8 %. Сіножаті і пасовища займають друге місце у загальній площі угідь 16,4 %. Багаторічні насадження та перелоги становлять відповідно 1,5% і 0,3%.

Виробники сільськогосподарської продукції області надають перевагу вирощуванню менш трудомістких та більш затребуваних на ринку сільськогосподарських культур, що обумовлює домінування у структурі посівних площ зернових та технічних культур. З одного боку такий підхід є виправданим, оскільки товаровиробники прагнуть отримати максимальний прибуток, проте це негативно позначається на якості та структурі земельних ресурсів, оскільки зернові й особливо технічні культури надто виснажують ґрунти.

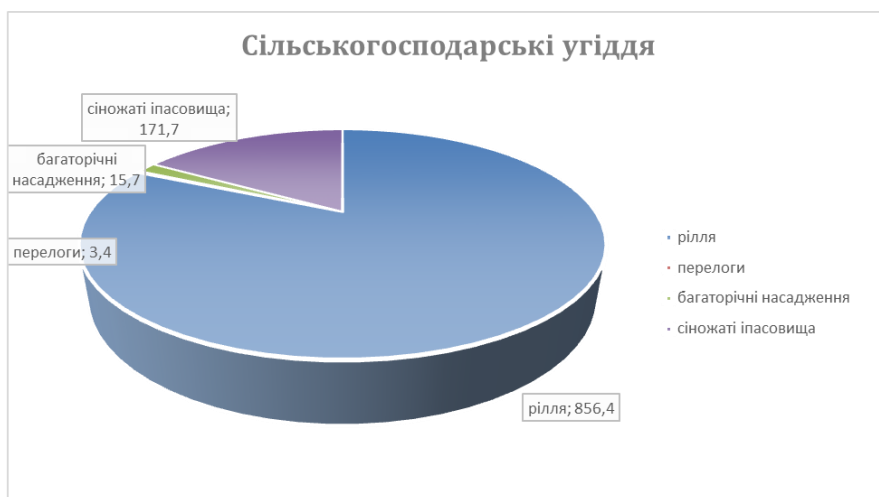

Рис. 1. Структура сільськогосподарських угідь Тернопільської області*
*Джерело: сформовано на основі [5].

Всього під урожай 2021 року на Тернопільщині посіяно сільськогосподарські культури на площі 840686 тис. га, з них у підприємствах – 592784 га (70,5 % загальних площ), у господарствах населення – 247902 га (29,5 %). На основі аналізу наявних земельних площ та структури посівних площ сільськогосподарських культур у всіх категоріях господарств Тернопільської області з'ясовано, що домінантними є площі під посівами зернових та зернобобових культур, які займають 481103 га або 57,2 % (табл. 1). На другому місці – соняшник із показником 9,9%, картопля та овочеві культури займають лише 6,5% та 1,2%, відповідно.

В Тернопільській області за досліджуваний період (2000-2021 рр.) у структурі посівних площ відбулися значні зміни. Площа зернових культур із 2000 р. займає провідне місце та зросла із 406,7 тис. га до 481,1 тис. га у 2021 р. або на 18,3%. Значне скорочення посівів спостерігається під цукровими буряками із 73,0 тис. га до 16,7 тис. га або на 77,1%. У той же час частка посівів соняшнику збільшилась із 1,6 до 83,0 тис. га, тобто майже у 52 рази. Останнім часом у загальній площі посівів соняшник займає другу позицію. Незначне зменшення площ спостерігалось під картоплею (-25,4%) на початку досліджуваного періоду, проте протягом уже тривалого часу цей показник є стабільним. Зміни у динаміці посівних площ Тернопільської області відображено у табл. 1.

Таблиця 1. Посівні площі сільськогосподарських культур Тернопільської області, тисяч гектарів*

Культури	Роки						Зміна у 2021 р., порівняно із 2000 р.	
	2000	2005	2010	2015	2020	2021	абсолютна, тис. га	відносна, %
зернові та зернобобові	406,7	451,1	465,9	446,9	485,2	481,1	74,4	18,3
буряк цукровий (фабричний)	73,0	56,3	61,2	16,5	18,0	16,7	-56,3	-77,1
соняшник	1,6	1,2	11,9	31,3	89,2	83,0	81,4	у 51,8 р.б.
картопля	72,8	58,1	57,4	57,9	56,5	54,3	-18,5	-25,4
овочеві	13,0	9,5	9,7	11,6	12,0	10,4	-2,6	-20,0
плодові	7,5	6,5	6,3	6,7	6,8	к	-	-

*Джерело: розраховано на основі даних [5].

Одним із основних результативних показників стану та розвитку рослинництва й сільськогосподарського виробництва загалом є урожайність, яка відображає вплив природно-економічних умов та рівня організаційно-господарської діяльності аграрних підприємств. На показник урожайності у динаміці впливають як постійно діючі чинники, пов'язані з інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва, так і випадкові причини окремих періодів. Таким чином, рівень урожайності відображає вплив економічних і природних умов, а також якість організаційно-господарської діяльності при вирощуванні сільськогосподарських культур [1].

Дія випадкових чинників (у виробництві сільськогосподарської продукції до них відносять насамперед метеорологічні умови) може зумовити відхилення рівнів ряду динаміки як в одну, так і в іншу сторону за періодами часу, при цьому тенденція розвитку явища може не проявляється чітко.

Одним із найпростіших прийомів виявлення тенденції розвитку явища є прийом укрупнення періодів, суть якого полягає в тому, що абсолютні або середні рівні ряду динаміки за певні інтервали, які зазнають випадкових коливань, замінюють узагальнюючими (як правило, середнім) значеннями за більш триваліший період. З цією метою нами проведено укрупнення урожайності сільськогосподарських культур Тернопільської області за п'ять років. Обчислена середня урожайність за кожне п'ятиріччя дає змогу оцінити характер розвитку досліджуваного явища, встановити рівні досліджуваного явища на перспективу (табл. 2).

Таблиця 2. Урожайність сільськогосподарських культур Тернопільської області*

Культури	Середня урожайність за 5 років, ц/га				Приріст 2020 р. до 2000 р.		Середньорічний приріст, %
	2000- 2005	2005- 2010	2010- 2015	2015- 2020	абсолютний, ц/га	відносний, %	
зернові та зернобобові	21,8	28,2	45,1	55,7	33,9	155,5	5,1
буряк цукровий (фабричний)	217	313	371	495	278	128,1	4,4
соняшник	7,8	14,3	19,7	29,3	21,5	275,6	7,2
картопля	120	145	187	171	51	42,5	1,9
культури овочеві	135	193	225	232	97	71,8	2,9
культури плодові	16,9	32,2	83,8	132,6	115,7	684,6	11,5

*Джерело: розраховано на основі даних [5].

Проаналізувавши урожайність сільськогосподарських культур Тернопільської області у досліджуваному періоді, можна зробити висновок, що за результатом вирівнювання методом укрупнення періодів вказаний показник зростав по всіх культурах. Так, урожайність зернових та зернобобових склала у 2015-2020 рр. у середньому 55,7 ц/га порівняно із 21,8 ц/га у 2000-2005 рр., що на 155,5% більше. Особливо високими темпами зростала урожайність соняшнику із 7,8 ц/га до 21,5 ц/га, тобто у 3,8 рази або на 7,2% щороку. Порівняно нижчими темпами зростала урожайність картоплі та овочевих культур (відповідно на 1,9 та 2,9% щороку).

Протягом останнього десятиріччя соняшник є однією з найбільш економічно вигідних культур в Україні, про що свідчить збільшення площ під цією культурою та зростання валових зборів. На Тернопільщині різке зростання посівів соняшнику та збільшення урожайності призвело до того, що обсяги виробництва соняшнику в порівнянні із 2000 р. зросли в 292,3 рази і становили у 2021 р. 2777,1 тис. ц (табл. 3). Зростання посівних площ під зерновими і зернобобовими культурами та збільшення їх урожайності також призвело до збільшення їх валового збору, який у 2021 р. досяг 33036,7 тис. ц. Незначне зменшення обсягів виробництва картоплі спостерігалось у середині досліджуваного періоду, проте у 2021 р. валовий збір її досяг показника 2000 р. та становив 10450,7 тис. ц. Загалом майже по усіх сільськогосподарських культурах спостерігалось зростання обсягів виробництва. Скорочення виробництва цукрових буряків за вказаний період на 25,6% зумовлене зменшенням посівних площ у 4,4 рази, попри зростання середньої урожайності у 2,3 рази.

Таблиця 3. Обсяг виробництва (валовий збір) сільськогосподарських культур, тисяч центнерів*

Культури	Роки						Зміна	
	2000	2005	2010	2015	2020	2021	абсол., тис.ц	відн., %
зернові та зернобобові	7405,7	10448,4	12609,8	21990,5	28373,6	33036,7	25631,0	зб. у 4,5р.
буряк цукровий (фабричний)	12023,4	14761,2	15546,1	7266,0	8591,3	8941,7	-3081,7	-25,6
соняшник	9,5	13,7	132,9	747,4	2854,0	2777,1	2767,6	зб. у 292,3 р.
картопля	10429,8	6817,3	8307,2	9277,8	9141,3	10450,7	20,9	0,2
овочеві	1399,5	1452,0	1935,3	2554,4	2726,8	2704,2	1304,7	93,2
плодові	113,4	210,0	184,5	706,9	833,5	1015,6	902,2	зб. у 9,0 р.

*Джерело: сформовано на основі [5].

На нашу думку, слід розрізнати соціально-економічну та економічну (виробничо-господарську) ефективність використання землі, яка перебуває у будь-якій формі земельної власності. Соціально-економічна ефективність використання землі є більш ширшим поняттям, порівняно з економічною ефективністю, оскільки до неї входять не лише економічні, але й соціальні результати, що передбачають раціональне використання землі. Ефективне землекористування в сільському господарстві можливо тільки за допомогою вдосконалення чинного організаційно-економічного механізму регулювання використання сільськогосподарських угідь, при цьому основою перетворень має стати цільовий перерозподіл сільськогосподарських угідь в інтересах ефективних господарюючих суб'єктів [6, с. 18].

Зростання інтенсивності ведення сільського господарства спричинило зменшення родючості земель у зв'язку із переуцільненням верхнього шару, втрату водопроникних й аераційних властивостей, структурних характеристик, інші екологічні наслідки. За розрахунками вітчизняних учених раціональне й екологічно безпечне землекористування забезпечується, якщо третина території залишається у природному стані. З цією метою ними пропонується зменшити розораність території на 25-30% шляхом вилучення з господарського обробітку площі деградованих й малопродуктивних ґрунтів задля збалансування співвідношення орних земель і еколого-стабілізуючих угідь, запровадження сучасних ґрунтозахисних технологій, протиерозійних заходів обробітку ґрунту, науково-обґрунтованих сівозмін [9].

Серед негативних процесів землекористування, які впливають на розвиток сільськогосподарських територій у Тернопільській області слід відмітити поширення монокультурного виробництва та зменшення кількості використовуваних у процесі виробництва видів рослин. Це знижує здатність агроєкосистем протидіяти негативним процесам, технологічним та антропогенним чинникам забруднення.

Іншою важливою проблемою є надмірна хімізація. Підвищення урожайності та здешевлення аграрної продукції у результаті застосування мінеральних добрив, пестицидів та інших агрохімікатів призвело до безконтрольного та масового їх використання сільгоспвиробниками. Окрім цього, зменшення поголів'я тварин до критичного рівня не забезпечує потреб в органічних добривах і призводить до збільшення використання мінеральних добрив. При інтенсивному використанні ґрунтів азотні добрива, внесені у великих дозах, змінюють властивості ґрунту, збільшують вміст нітратів у харчових продуктах. Слід також відмітити про застосування у землеробстві недосконалої техніки і застарілих технологій обробітку землі, відсутність науково обґрунтованих систем ведення землеробства, зокрема недотримання сівозмін.

Серед причин, що призвели до такого становища в землеробстві області слід виділити

найважливіші із них:

– відсутність дієвої державної політики у сфері використання та охорони земель, що призвело до непередбачуваного скорочення площ сільськогосподарських угідь. Відмова від застосування науково обґрунтованих сівозмін, відсутність ґрунтозахисних технологій вирощування сільськогосподарських культур, незадовільне становище із внесенням органічних і мінеральних добрив та їх співвідношенням, що в результаті призвело до зниження родючості ґрунтів, виснаження земель та деградації;

– результати проведення земельної реформи призвели до перерозподілу власності на землю, внаслідок паювання земель сільськогосподарського призначення та передачі їх у приватну власність збільшилась кількість власників землі. Широке застосування орендних відносин без налагодження дієвого державного контролю за ефективним використанням земель не забезпечили формування умов для раціонального їх використання земель і належної охорони.

– відсутність дієвої законодавчої бази, яка б справді регламентувала науково обґрунтоване екологічно та економічно допустиме використання земель в умовах наявності значної кількості дрібних землеволодінь і землекористувачів;

– недостатня напрацьованість нормативно-технічних документів у сфері охорони та раціонального використання природних ресурсів. Більшість національних стандартів і класифікаторів у цій сфері потребують корінного вдосконалення та систематизації, узгодження із діючим законодавством України у сфері охорони земель і відтворення родючості ґрунтів [2];

– основними гальмівними факторами інноваційного розвитку агропромислових підприємств є нестача інвестицій для забезпечення інноваційного технікотехнологічного рівня сільськогосподарського виробництва, що обумовило суттєве зменшення за останні роки фондооснащеності і фондоозброєності аграрного виробництва [8, с. 112].

Висновки і перспективи.

Проведений економіко-статистичний аналіз дозволив визначити позитивні тенденції з виробництва продукції рослинництва сільськогосподарськими підприємствами Тернопільської області. За період 2000-2021 рр. відбулось нарощування виробництва продукції рослинництва сільгоспвиробниками області. Основними сільськогосподарським культурами, на які припадали найбільші посівні площі, були зернові та зернобобові, соняшник і картопля.

Однак, попри позитивні моменти у землеробстві потрібно наголосити і на негативних тенденціях. Тому, для покращення результатів від господарської діяльності в галузі рослинництва Тернопільської області необхідно впроваджувати заходи щодо раціонального використання наявних сільськогосподарських угідь шляхом оптимізації структури посівних площ.

Зміцнення матеріально-технічної бази сільгоспвиробників вимагає використання механізмів кредитування і державної фінансової підтримки та забезпечення застосування енергозберігаючих технологій, впровадження новітніх технологій і нових сортів сільськогосподарських культур. З метою забезпечення умов раціонального використання земельних ресурсів й відтворення їх родючості, підвищення врожаю та його якості, необхідно посилити контроль за додержанням науково обґрунтованих норм застосування агрохімікатів і пестицидів.

В подальших дослідженнях слід акцентувати увагу на основних напрямках раціонального використання земельних ресурсів, які передбачають покращення якісного стану сільськогосподарських угідь, запобігання їх деградації, раціональне використання їх природного та економічного потенціалу.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз. КНЕУ, 2005. 292 с.
2. Дорош А. Й. Необхідність запровадження просторового планування як цілісного інструменту управління земельними ресурсами в Україні. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2017. №1. С. 28-34.

3. Кірейцева О. В. Іноземний досвід формування земельного ринку. *Економіка АПК*. 2011. № 10. С. 174–178.
4. Паньків З. П. Еволюція землекористування в Україні: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 188 с.
5. Посівні площі сільськогосподарських культур під урожай 2021 року. Статистичний бюлетень. ГУС у Тернопільській області. URL: <http://www.te.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення : 22.07.2022).
6. Пуцентейло П. Р. Особливості розвитку організаційно-економічного механізму регулювання земельних відносин в аграрній сфері. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2020. №19 (47). С. 12–19.
7. Пуцентейло П. Р., Костецький Я. І. Використання методів кластерного аналізу для прогнозування інвестиційного розвитку підприємств аграрного сектора. *Інноваційна економіка*. 2020. №7-8 (85). С. 88–99.
8. Пуцентейло П., Уніят Л., Чорна Н. Інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку підприємств аграрної сфери в умовах конкурентного середовища. *Економічний дискурс*. 2020. Випуск 4. С. 111-127.
9. Саблук П. Т. Розвиток земельних відносин в Україні. К.: ННЦ ІАЕ, 2006. 396 с.

Статтю отримано: 12.09.2022 / Рецензування 26.10.2022 / Прийнято до друку: 30.12.2022

Yaroslav Kostetskyi

Dr.Sc. (in Economics), Associate Professor, Associate Professor
Department of Fundamental and Special Disciplines
Novovolynsk Education and Research Institute
of Economics and Management
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

E-mail: yarkos09@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5487-2996

Lyudmila Uniyat

Dr.Sc. (in Economics), Associate Professor, Associate Professor
Department of Fundamental and Special Disciplines
Novovolynsk Education and Research Institute
of Economics and Management
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

E-mail: luda@uniyat.in.ua

ORCID: 0000-0001-8792-0245

CURRENT TRENDS AND DYNAMICS OF AGRICULTURAL LAND USE IN TERNOPIL REGION

Abstract

Introduction. The rational use of land is a guarantee of the country's food security, contributes to the sustainable development of rural areas, and creates prerequisites for its territorial integrity. At the same time, the modern level of domestic agriculture increases the importance of the problem of full use of land in this sector of the economy.

Methods. The following general scientific and special methods are used to achieve this goal: dialectical method of scientific knowledge - for considering the essence of land relations; synthesis - to clarify the relationships between subjects of land relations; graphic - for visual display of the obtained results; abstract and logical method - for forming research conclusions and proposals.

Results. During the analysed period, an increase in returns from agricultural land used in agricultural production, namely an increase in the yield of crops, profit, and output of gross and marketable products from a unit of land area, is visible. At the same time, there is a very noticeable negative trend in the growth of the area of agricultural land that falls out of economic circulation as a result of land degradation.

In the process of analysing the degree of land use in agricultural enterprises of the region, a model and parameters of

land use optimization, which take into account natural and economic conditions, and market requirements, were substantiated and proposed. Compared to the actual structure, they significantly improve not only the level of land use but also the entire resource potential of the region.

Discussion. Further scientific research on the problem should be directed to the in-depth study of ecological and economic aspects of the efficiency of the use of land resources, ensuring the optimal level of land plowing, the use of ecologically safe technologies for growing crops, the search for ways of greening the development of agricultural production to reduce the negative impact on the surrounding natural environment.

Keywords: agricultural land, sown area, yield, gross harvest.

References

1. Andriichuk, V.H. (2005). Efektyvnist diialnosti ahrarykh pidpriemstv: teoriia, metodyka, analiz [The efficiency of agricultural enterprises: theory, methodology, analysis]. Kyiv. KNEU.
2. Dorosh, A.Y. (2017). Neobkhdnist zaprovadzhennia prostorovoho planuvannia yak tsilisnoho instrumentu upravlinnia zemelnymy resursamy v Ukraini [Importance for implementation of spatial planning as an integrated land management tool in Ukraine]. *Zemleustrii, kadastr i monitorynh zemel* [Land management, cadastre and land monitoring], 1, 28-34. [in Ukr.].
3. Kireytseva, O.V. (2011). Inozemnyi dosvid formuvannia zemelnogo rynku [Foreign experience in the formation of the land market]. *Ekonomika APK* [Economics of agro-industrial complex], 10, 174-178. [in Ukr.].
4. Pankiv, Z. (2012). *Evoliutsiia zemlekorystuvannia v Ukraini* [Evolution of land use in Ukraine]. Lviv: Ivan Franko Lviv National University.
5. State Statistics Service of Ukraine. (2021). Posivni ploshchi silskohospodarskykh kultur pid urozhai 2021 roku. Statystychnyi biuletyn. HUS u Ternopilskii oblasti. Retrieved from <http://www.te.ukrstat.gov.ua>.
6. Putsenteilo, P.R. (2020). Osoblyvosti rozvytku orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu rehuliuвання zemelnykh vidnosyn v ahraryi sferi [Peculiarities of the development of the organizational and economic mechanism of land relations regulation in the agrarian sphere]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Ekonomika»* [Scientific Notes of the National University «Ostroh Academy». «Economy» series], 19(47), 12–19.
7. Putsenteilo, P.R., & Kostetskyi, Ya.I. (2020). Vykorystannia metodiv klasterneho analizu dlia prohnovuvannia investytsiynoho rozvytku pidpriemstv ahrarynoho sektora [The use of cluster analysis methods for forecasting the investment development of enterprises in the agrarian sector]. *Innovatsiina ekonomika* [Innovative Economy], 7-8 (85), 88–99.
8. Putsenteilo, P., Uniat, L., & Chorna, N. (2020). Investytsiino-innovatsiine zabezpechennia rozvytku pidpriemstv ahraryi sfery v umovakh konkurentnoho seredovyscha [Investment and innovation support for the development of agrarian enterprises in a competitive environment]. *Ekonomichnyi dyskurs* [Economic Discourse], 4, 111-127.
9. Sabluk, P.T. (2006). *Rozvytok zemelnykh vidnosyn v Ukraini* [Development of land tenure in Ukraine]. Kyiv: NNTs «IAE».

Received: 09.12.2022 / Review 10.26.2022 / Accepted 12.30.2022

